
PONS I GURI, Josep M.; PALOU I MIQUEL, Hug (2002). *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria de Besalú (segles X-XV)*. Barcelona: Fundació Noguera. 163 p. (Col·lecció «Diplomataris»; 28)

L'original d'aquest cartoral, confeccionat a la segona meitat del segle xv, ja indica clarament que es tracta d'un llibre de privilegis, de manera que no tenia la finalitat de recollir els documents relatius al patrimoni, sinó només les preeminències i exempcions concedides a la canònica de Santa Maria de Besalú i a la congregació de Sant Ruf d'Avinyó, a la qual pertanyia.

Com a introducció a la publicació del cartoral, els autors identifiquen l'església canonical, que és la del castell de Besalú, la difusió de les canòniques avinyoneses a Catalunya, l'erecció de la de Besalú i els conflictes entre la canònica i les autoritats civils i eclesiàstiques.

La publicació es fa seguint l'ordre del cartoral, cosa que permet seguir la relació entre els diversos documents, però s'acompanya al final d'una relació cronològica dels registres, que permet fer la lectura per ordre d'antiguitat dels documents o localitzar els que pertanyen a un moment determinat.

També hi ha un apèndix en el qual es publica una cronologia que comença amb un relat on es barregen notícies reals i fantàstiques, però que després fixa correctament la seqüència dels comtes de Besalú, obra del notari Joan Baptista Pont. Precisament aquí hi ha l'únic retret que es pot fer a l'obra: mentre la genealogia presentada per Pont indica clarament que el darrer comte privatiu va ser Bernat II Guillem, fill de Guillem I, a la pàgina 15 es parla de l'inexistent Bernat III Guillem.

L'obra es completa amb un útil índex onomàstic i toponomàstic.

GASPAR FELIU

REDONDO GARCÍA, Esther (2002). *El fogatjament general de Catalunya de 1378*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Departament d'Estudis Medievals. 529 p.

El fogatjament de 1378 va ser el fogatjament medieval per excel·lència: encara s'utilitzava per a les demandes, els coronatges i els maridatges del segle xv. I, tot i que havia estat publicat tres vega-

des, no disposàvem fins ara d'una edició mitjanament fiable, sobretot pel problema de la transcripció dels topònims, que sovint resultaven irrecognoscibles. El llibre d'Ester Redondo no és una nova edició, difícil per l'ordenació diferent dels llocs en els diferents manuscrits, sinó un conjunt de fitxes, lloc per lloc, on s'indica el nom actual, el o els que apareixen en els manuscrits del fogatge, el tipus de població (lloc, vila, castell), les divisions territorials, antigues i modernes, en què ha estat inclòs, el mapa elaborat per l'autora on es pot trobar el nombre de focs, la senyoria i, quan cal, les variants observades en els diferents manuscrits; per tant, a més de la utilitat per al coneixement del fogatge, és un fitxer molt útil per a altres finalitats, que cal agrair a l'esforç de l'autora.

Segueixen després una sèrie de resums per bisbats (que també inclou les cases taxades), per comissions i vegueries, i per «regions, comarques i municipis», o sigui segons la divisió territorial actual. Tots els resums estan disposats de la mateixa manera. Es comença amb un resum general per bisbats, etc., distingint entre focs reials, aloers, ciutadans, nobles, eclesiàstics i totals (en realitat hauria de dir de ciutadans, de nobles i d'eclesiàstics). Després, bisbat per bisbat, etc. S'inclou la llista de municipis per ordre alfabètic i en una segona columna la de les entitats de població de cada municipi, també per ordre alfabètic, seguit pels focs, d'acord amb la divisió ja citada.

Una segona sèrie de quadres llista les entitats de població per ordre d'importància, primer per vegueries, després

pel conjunt del país, després segons el tipus de jurisdicció, per vegueries, indicant també en el seu cas el nom del senyor. Segueixen, finalment, una llarga sèrie de mapes que permeten veure les diferents divisions, els repartiments de cada tipus de senyoria sobre el territori i la localització de les entitats de població citades, si bé aquests darrers mapes, pensats segurament per a una mida més gran, resulten difícils d'utilitzar.

El conjunt està precedit d'un seriós estudi introductori en el qual es fa un bon resum dels fogatjaments catalans medievals i un estudi molt complet del fogatge publicat, amb un seguiment de les instruccions i disposicions per dur-lo a terme, una revisió de les còpies que ens n'han pervingut i una explicació de les característiques de la publicació.

En resum, es tracta d'un treball modèlic i d'una eina molt útil. Un cop plantejada la metodologia, fóra de desitjar que la Institució Milà i Fontanals pensés aplicar criteris semblants a la resta de fogatges medievals.

GASPAR FELIU

VELA I AULESA, Carles (2003). *L'obrador d'un apotecari medieval segons el llibre de comptes de Francesc ses Canes (Barcelona, 1378-1381)*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Departament d'Estudis Medievals. 399 p.

L'objectiu d'aquest volum és la transcripció del darrer llibre de comptes de l'especier de Barcelona Francesc ses Canes, l'original del qual es conserva a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, atès que l'autor, mort sense fills, féu hereva dels seus béns l'Almoina de la Catedral de Barcelona.

En la introducció, l'autor descriu el manuscrit i el seu estat de conservació i les normes de transcripció utilitzades, i identifica les diverses mans que intervingueren en els comptes. El llibre en si registra, sobretot, les compres a crèdit realitzades a la botiga i la seva cancel·lació, tot i que de vegades els deutes s'allarguen prou per necessitar remissions a altres pàgines. Hi ha també un crèdit concedit per ses Canes al comte d'Empúries mitjançant la intermediació de la taula de canvi de Pere des Caus i Andreu d'Olivella; com que el contracte era entre ses Canes i des Caus, la quantitat es va perdre amb la fallida de la banca. Hi ha també alguns altres comptes, com ara la compra d'un hort o l'empenyorament d'algunes peces d'argent, però a la vegada un crèdit concedit a les universitats de Sant Quirze de Colera i Pacs.

El llibre es completa amb uns índexs summament complexos, en part per la dificultat de la matèria i en part per la

disposició escollida: si bé els índexs de pesos, mides, mesures, recipients i monedes; de festivitats religioses; de llocs, persones, animals, oficis i càrrecs, no presenten cap problema, l'índex d'especieria pròpiament dit, on cal saber si un producte era un simple, un compost o una menja, complica el maneig. A parer meu, hauria estat més senzill un sol índex, amb l'esment, en el seu cas, si es desitjava, de la seva classificació. També s'agrairia una major explicació, a l'índex o en nota, d'alguns termes o frases difícils; perquè, quants lectors podran entendre la frase «Ítem que avia gugada la roba e ere samila»? *Gugada* suposo que és 'jugada', però *samila* no s'explica en el text ni l'he sabut trobar a cap dels índexs. Més esotèric resulta encara un «Minguelo, pensador de la mula del comte d'Empúries», que apareix a l'índex (p. 393); localitzat el text, tampoc no se'n treu aigua més clara: «ítem per mige ll. d'ampastre de cirecrosi qui fo per Minguelo, qui pesa de la mula del comte». Tot això són, però, minúcies en un treball que mostra, a la vegada, els coneixements i la paciència de l'autor i el manteniment de la tradició de ben editar del Departament d'Història Medieval del CSIC.

GASPAR FELIU